

RYUNOSUKE AKUTAGAWA

RAŞOMON

Japoncadan Çeviren
Melek Çelik

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Önsözü	7
Raşomon.....	18
Çalılıkların Arasında	27
Burun	40
Cehennem Tablosu.....	50
Sonbahar Dağları.....	90
Ejderha	101
Ölüm Kütüğü	114
Oyuncak Bebekler	123
Tütün ve Şeytan.....	141

RAŞOMON

Akşamüstüydü ve bir uşak Raşomon'un altında yağmurun dinmesini bekliyordu.

Geniş kapının altında bu adamdan başka kimse yoktu, sadece yer yer kırmızı vernikleri dökülmüş olan büyük direğe bir çekirge konmuş duruyordu. Tabii ki Raşomon önemli bir yer sayılan Suzaku Caddesi'nde olduğu için bu adamdan başka da yağmurun dinmesini bekleyen birkaç tüllü hasır şapkalı kadın ve uzun siyah şapkalı erkek olması beklenirdi. Yine de adamdan başka kimseler yoktu.

Neden dersiniz şu son iki üç yılda Kyoto'da bir yandan deprem bir yandan kasırgalar, bir yandan yangınlar, bir yandan da açlık felaketleri art arda gelmişti ve bu yüzden şehir hiç olmadığı kadar ıssızlaşmıştı. Eski kayıtlarda Buda heykelleri ve Budistlerin kullandığı ayin malzemelerini parçaladıkları ve kırmızı vernikli, altın ya da gümüş yaldızlı ahşapları yol kenarlarına yığarak odun diye sattıkları yazıyordu. Şehrin her yanı bu hâle gelince Raşomon'un tamiri de bir yana bırakılmıştı, ona dönüp bakan bile yoktu... Derken kapının yıkılıp dökülmesini fırsat bilen ipsizler burada

yaşamaya başlamış, hırsızlar da onlara katılmıştı. Nihayetinde, alacak bir sahibi olmayan cesetleri bu kapıya getirip atıp gitmek âdet hâline geldi. Böyle olunca da artık gündüz geceye döndükten sonra insanlar ürkerek bu kapının yakınına adım bile atmamaya başladı.

Onun yerine nereden çıkıp geldiği belirsiz kargalar kapıya üşüşüyordu. Gündüzleri bakınca bir sürü karga daire çizerek yüksek çatının kıvrık saçaklarında ötüşerek döne döne uçuyordu. Özellikle kapının üstündeki gökyüzü, günbatımında kızıştığı zaman kargalar serpilmiş susam taneleri gibi net bir şekilde görünüyordu. Kargalar tabii ki kapının üstündeki cesetlerin etlerini koparmaya geliyordu. Hâlbuki bu akşam, artık saatin geç olduğundan mıdır, bir tane bile görünmüyordu. Öylesine yıkılmaya yüz tutmuş ve kırılmış kısımlarında yer yer uzun otların boy attığı taş merdivenin üstünde beyaz karga bokları, nokta nokta kuruyup yapışmıştı. Uşak yedi basamaklı merdivenin en yukarıdaki basamağında, üstünde yıkanmaktan solmuş lacivert kimonosu, kışını yere koymuş, sağ yanağında çıkmış kocaman silvilceden rahatsız bir hâlde dalgın dalgın yağmuru izliyordu.

Biraz önce “yağmurun dinmesini bekliyordu” dedik. Ancak uşağın yağmur dinse bile pek de yapacak bir şeyi yoktu. Normal şartlarda olsaydı efendisinin evine dönmesi icap ederdi fakat efendisi onu dört beş gün önce işten atmıştı ve daha önce de dediğimiz gibi o zamanlar Kyoto hiç görülmemiş kadar viraneleşmişti. Halihazırda bu uşağın uzun yıllar hizmet ettiği efendisi tarafından işten atılması da bu viraneleşmenin küçük küçük artçı dalgalarından öte bir şey değildi. Bu yüzden de “uşak yağmurun dinmesini bekliyordu” demekten ziyade “yağmura tutulmuş uşak, gide-

cek bir yeri olmadığı için dalgın dalgın bekliyordu” demek daha uygun. Üstelik bugünkü gökyüzünün vaziyeti, Heian Dönemi’nde¹ yaşayan bu uşağın *sentimentalism*’ine² de etki ediyordu. İkindinin sonlarına doğru yağmaya başlayan yağmurun dinmeye niyeti yoktu. Bu durumda uşak ne yapıp edip bir günü daha çıkarabilsem diye, elden gelecek bir şeyin olmadığı şeylere bir hâl çare bulmaya çalışarak, dur durak bilmeyen düşüncelerinin peşi sıra bir süre öncesinden beri Suzaku Caddesi’ne yağın yağmurun sesine pek kulak vermeksizin beklemeye devam etti.

Yağmur uzaklardan gürleyen sesleri toplayarak Raşomon’u sarmaya geliyordu. Akşam karanlığı giderek gökyüzünü alçaltmıştı, yukarı bakınca çıkıntı yapan eğimli kiremitleriyle kapının çatısı ağır ve alacakaranlık bulutları destekliyordu.

Elden gelecek bir şeyin olmadığı durumda bir çare bulmaya çalışırken hangi yola başvuracağını sorgulayacak vakti yoktu. Eğer sorgulayacak olursa ya bu binanın altında ya da bir yol kenarında açlıktan ölüp gidecekti. Nihayetinde onu getirip yine bu geçidin basamaklarına bir köpek gibi atacaklar. Ama eğer her şeyi yapmaya hazırsa...

Uşağın düşünceleri defalarca aynı yolun üzerinde gidip geldikten sonra sürekli bu noktaya varıyordu. Ancak bu “eğer”, ne kadar zaman geçerse geçsin “eğer” olarak kalıyordu. İçinden her şeyi yapmaya hazır olduğunu söylese bile o “eğer”in vardığı bariz şeyi yapma cesaretini bulamıyordu kendisinde. *Tek çare hırsız olmak.*

Uşak yüksek sesle hapşırıldı ardından önemli bir işe giri-

1 Heian Dönemi 794-1185 arasındır. -çn

2 (İng.) Duygu durumu. -ybn

şircesine ayağa kalktı. Akşam serinliğinin yayıldığı Kyoto'da artık hava, ocağı yaktırarak kadar soğumuştı. Rüzgâr kapının bir direğiyle öteki direğinin arasından akşam karanlığı ile birlikte hiç çekinmeden esip geçiyordu. Kırmızı vernikli direğe konmuş çekirge de artık kaybolup gitmişti.

Uşak boynunu içeri çekerken, üstüne sarı ceketini giydiği lacivert kimonosunun omuzlarını yukarı kaldırdı ve kapının etrafına bakındı. Yağmur ve rüzgârın belasından uzak, insanların gözüne çarpmadan rahatça uyuyabileceği bir yer varsa orada en azından bu geceyi geçireyim diye düşünüyordu. Derken kapının içerisindeki sahanlığa çıkan eni geniş ve aynı şekilde kırmızı vernikli merdiven gözüne çarptı. *Yukarıda birileri varsa bile nasıl olsa hepsi ölmüştür.* Uşak beline taktığı ahşap kabzalı kılıcını kınına iyice oturtarak hasır sandaletli ayağını bu merdivenin ilk basamağına attı.

Birkaç dakika sonra. Raşomon'un üst sahanlığına çıkan eni geniş merdivenin orta basamaklarında bir kedi gibi kamburlaşmış, nefesini tutarak yukarının vaziyetine bakıyordu. Sahanlığın yukarisından gelen hafif ışık adamın yanağına vuruyordu – kısa sakallarının arasında kırmızı iltihaplı sivilcesi olan yanaktı bu. Uşak başından beri buranın yukarisında sadece cesetlerin olduğundan adı kadar emindi emin olmasına ancak merdiveni iki üç basamak çıkıp bakınca gördü ki yukarıda birisi ateş yakmıştı ve bu ateşi bir o yana bir bu yana hareket ettiriyordu. Bulanık sarı ışık her köşesine örümceklerin yuva yaptığı tavanda titreşen yansımalar oluşturuyordu. Böyle yağmurlu gecede Raşomon'un üstünde ateş yaktığına göre oradaki her kimse tekin biri olamazdı.

Uşak –bir kertenkele gibi– ayak sesi çıkarmadan dik merdivenin son basamağına kadar sürünürcesine tırmandı. Sonra

vücudunu yapabildiğince yere yatırarak boynunu uzatabildiği kadar öne uzatıp korka korka içeriye göz attı.

Bakınca, söylentilerde duyduğu gibi, gelişigüzel atılmış birkaç ceset gördü, ateşin aydınlattığı alan düşündüğünden daha dardı o yüzden sayısını çıkaramadı. Loş ışıkta hayal meyal görebildiği bazıları çıplak bazılarıysa giysili cesetlerdi. Kadınlar ve erkekler bir araya atılmıştı. Bu cesetlerin hepsi, eskiden yaşamış insanlar oldukları gerçeğinden şüphe ettirecek derecede, kilden yapılmış oyuncak bebeklere benziyorlardı, kiminin kolları yanlara uzanmış kiminin de sonsuza kadar sessiz kalacak ağzı açık kalmıştı. Ancak omuz ve göğüsleri gibi yüksek kısımlara loş ışık vuruyor ve alçak olan yerlerinin gölgesini bir kat daha koyulaştırıyordu.

Uşak bu cesetlerin kokuşturduğu havaya karşı gayriihtiyari burnunu tıkadı. Ancak kalkan eli, bir an sonra burnunu tıkamayı unutmuştu. Çünkü baskın bir duygu adamın koku duyusunu bir çırpıda kaybettirmişti.

Uşağın gözleri o zaman ilk defa bu cesetlerin arasında çömelen insanı görmüştü. Koyu kahverengi bir kimono giymiş, boyu kısa, zayıf, kafası beyaz saçlarla kaplı, maymun gibi bir yaşlı kadındı. Bu yaşlı kadın sağ elinde ucu yanan çam ağacından bir dal parçasını tutarak o cesetlerden birinin yüzüne inceler gibi bakıyordu. Uzun saçlı oluşuna bakılırsa bu bir kadın cesedi olmalıydı.

Uşak daha çok korku ve biraz da merakla hareket ederken arada nefes almayı unutuyordu âdeta. Eski kitapların yazarlarının diliyle “bütün vücudunun kıllarını kalınlaştıran”¹ bir duyguydu hissettiği. Derken yaşlı kadın çam parçasını

1 Toşin no ke mo futuro: Korkudan bütün vücudun tüylerinin diken diken olması anlamına gelir. -çn

tabandaki tahtaların arasına sapladı, ardından o zamana kadar bakıp durduğu cesedin kafasına iki elini yerleştirdi ve tam da bir maymunun yavrusunun bitlerini toplayışı gibi o cesedin uzun saçlarını tel tel yolmaya başladı. Saçlar kadın her tutup çektğinde kolayca sökülüyordu.

Bu saç tellerinin birer birer yolunup çıkışıyla birlikte uşağın kalbinden de korku denen şey azar azar silinip gidiyordu, onun yerine bu yaşlı kadına karşı güçlü bir nefret azar azar büyümeye başladı. Hayır, bu yaşlı kadına karşı dersek yanlış anlatmış olabiliriz; kötülüğe karşı olan nefreti her geçen dakika kuvvetleniyordu demeli. O anda birisi uşağa az önce kapının altında düşündüğü açlıktan ölmek ya da hırsız olmaktan hangisini seçersen sorusunu tekrardan sorsaydı, uşak hiçbir tereddüt yaşamadan mutlaka açlıktan ölmeyi seçerdi. Çünkü bu adamın kalbindeki kötülüğe karşı nefret hissi, tıpkı yaşlı kadının tabana sapladığı çam ağacı parçası gibi harıl harıl yanmaya başlamıştı.

Uşak tabii ki yaşlı acuzenin neden cesetlerin saçlarını yolduğunu anlamıyordu. O yüzden de bu işi mantıksal olarak iyiliğe mi yoksa kötülüğe mi yoracağını bilemiyordu. Ancak uşağa göre böyle yağmurlu bir gecede Raşomon'un içinde cesetlerin saçlarını yolmak bile kendi başına affedilmemesi gereken bir kötülüktü. Tabii ki uşak az öncesine kadar kendisinin hırsızlık yapmaya yeltenmeyi düşündüğünü falan çoktan unutmuştu.

O anda uşak doğruldu ve dimdik durdu, ardından bıçağının sapına elini atarak kocaman adımlarla yaşlı kadının üstüne yürüdü. Yaşlı kadın bir mancınıkla fırlatılmış gibi korkudan havaya sıçradı.

“Sen! Dur bakalım!” dedi yolunu kapayarak. Yaşlı kadın telaşla cesetlere takıla takıla kaçmaya yeltendi. Adamı iterek

kaçmayı denedi ama uşak onun gitmesine izin vermedi ve kadını itti. İkisi cesetlerin arasında bir süre sessizce güreş tuttular ancak kimin kazanacağı baştan belliydi. Uşak sonunda yaşlı kadını kolundan tutarak zorla yere oturttu – tıpkı tavuk ayağı gibi kemikten ve deriden ibaret bir koldu bu.

“Ne yapıyordun sen? Söyle! Söylemezsen yersin bunu!”

Uşak, yaşlı kadını bıraktı ve kılıcını hızla kınından çıkarıp gri çeliği onun gözlerinin önüne doğru uzattı. Yaşlı kadın sessizdi. Elleri zangır zangır titriyor, omuzları inip kalkıyordu, gözleri kocaman açıktı, bir dilsiz gibi inatla susuyordu ve nefesini düzene sokmaya çalışıyordu. Bu manzara karşısında uşak ilk defa gerçek anlamıyla bu kadının yaşamının ve ölümünün tamamen kendi iradesine bağlı olduğunu fark etti. Ve bu yeni farkındalık o âna kadar haşince büyüyen nefret ve öfke dolu kalbini yatıştırmıştı. Geriye kalansa sadece bir işi başarıyla hallettikten sonra hissedilen huzur, gurur ve tatmin olma hissiydi. O an uşak yaşlı kadına yukarıdan bakarak biraz yumuşayan sesiyle şöyle dedi:

“Endişelenme, ben kolluk kuvvetinden falan değilim. Sadece bu kapının altından geçen bir yolcuym. O yüzden ellerini bağlayıp da seni götürecek hâlim yok. Sadece şimdi bu saatte böyle bir yerde ne yaptığımı bana söyle yeter.”

Böyle deyince yaşlı kadın kocaman açtığı gözlerini daha da büyüterek uşağın yüzüne bakakaldı. Avcı kuşlar gibi keskin gözlerle bakıyordu adama. Sonra kırışıklıklarından neredeyse burnuyla birleşmiş dudaklarını sanki bir şey çiğnermiş gibi kıpırdattı. İnce boynundaki sivri âdemelmasının kıpırdanışı görünüyordu ve o anda bu boyundan karganın gaklayışını andıran bir ses hırıltılara karışarak uşağın kulaklarına geldi.

“Bu saçları... şey, bu saçları yolup da peruk yapcaktım.”

Uşak yaşlı kadının cevabının hiç beklemediği kadar sıradan oluşu karşısında hayal kırıklığına uğradı. Bir yandan hayal kırıklığına uğrarken, o önceki öfkesiyle nefreti de soğuk bir aşağılamayla birlikte yeniden doldurdu yüreğini. Öyle ki bu durumu karşısındaki de anlamıştı. Yaşlı kadın bir elinde yine cesedin başından yolduğu uzun saçları tutarken kurbağa gibi bir sesle eveleye geveleye konuşarak şöyle dedi:

“Biliyom, biliyom, ölü insanların kafasındaki saçları yolmak çok kötü bi’ şey olabilir. Amma burada olan ölülerin hepsi bunu hak edecek insanlardı. Benim şimdi saçını yolduğum bu kadın var ya, yılanları on iki santimlik parçalara bölüp kurutuyordu, sonra da asker kışllarına balık diye satarak geçiniyordu. Vereme tutulup ölmeseydi kışllardaki askerler şimdi hâlâ satarak geçiniyo’ olcaktı. Üstüne üstlük bu karının sattığı kurutulmuş *balıkların* tadı güzel diye kışllar sürekli sürekli katık için onlardan alıyorlarmış. Ben bu kadının yaptığı şeyin kötü olduğunu düşünmüyom pek. Yapmasaydı, açlıktan ölceği için mecburiyetten yaptığı bi’ şeydi bu. Öyleyse bu şimdi benim yaptığım şey de kötü bi’ şey diil ki. Eğer bunu yapmazsam açlıktan ölürüm, yani mecburiyetten yapmıyom mu bunu? O yüzden de mecburiyetimi çok iyi bilen bu kadın herhalde benim yaptığım şeyi de affedecektir.”

Uşak kılıcını kınına geri soktu, sapını sol eliyle kavrayarak soğuk bir tavırla kadının bu anlattıklarını dinledi. Bu sırada sağ eliyle yanağındaki kızarmış ve iltihaplı sivilcesini yokluyordu. Bunları dinlerken uşağın kalbinde yeni bir cesaret uyandı. Bu az öncesinde kapının altındayken uşağın henüz toplayamadığı bir cesaretti. Hem de az önce üst kata

çıkıp bu yaşlı kadını yakaladığı zamanki cesareten tamamen farklı ve aksi yönde hareket etmeye çalışan bir cesaret. Uşak düpedüz açlıktan ölmek ya da hırsız olmak arasında kararsız kalmış falan değildi. Şu anki haletiruhiyesinde açlıktan ölmek denen şey artık tamamen, aklının ucuna bile gelmeyecek kadar bilincinin dışına çıkmıştı.

“Affeder diyorsun, he?” diye uşak alaycı bir sesle yüklen-di. Ardından bir adım öne çıktı ve aniden sağ elini yanağın-dan çekerek yaşlı kadının yakasına yapıştı. Onu sımsıkı tutarken bıçak gibi saplanan kelimelerle konuştu.

“O zaman ben de seni soyarsam beni suçlayamazsın. Açlıktan ölmemek için benim de bunu yapmam gerekiyor.”

Uşak hızla yaşlı kadının kimonosunu soyup çıkardı. Ardından ayaklarına yapışmaya kalkan yaşlı kadını umursamazca tekmeleyerek cesetlerin üstüne yuvarladı. Merdivenin ağzına kadar beş adım kadar mesafe vardı sadece. Uşak soyup aldığı kahverengi kimonoyu koltukaltına sıkıştırdı, göz açıp kapayıncaya kadar dik merdivenden gecenin derinliklerine doğru indi.

Bir süre ölümler gibi yatan yaşlı kadının cesetlerin arasından çıplak vücudunu kaldırması çok uzun sürmedi. Yaşlı kadın mırıldanarak ve inleyerek hâlâ yanan ateşin ışığında merdivenin tepesine kadar emekleyerek gitti. Kafasını eğip kapının aşağısını incelerken beyaz, kısa saçları gözlerine düştü. Tek görebildiği zifiri karanlık geceydi.

Uşağın sonunun ne olduğunu ise kimse bilmiyor.

ÇALILIKLARIN ARASINDA

YARGICIN SORGUYA ÇEKTİĞİ ODUNCUNUN İFADESİ

Doğrudur efendim. Cesedi bulan benim. Bu sabah her zaman-ki gibi evimin arkasında kalan tepelere sedir kesmeye gittim. Dağın öteki tarafında çalılıkların arasında o ceset vardı. Tam yeri mi? Yamaşına posta yolunun dört beş yüz metre ötesinde olmalı. Bambularla ve bodur sedirlerle dolu, ıssız bir yerdi.

Cesedin üstünde açık mavi renkli suikan denen bir kimono, başında da başkentlilerin tarzında uzun bir siyah şapka vardı, sırtüstü yatıyordu. Sadece bir bıçak yarası gördüm, tam göğsünün ortasında. Cesedin etrafındaki bambu yaprakları koyu kırmızı kana bulanmıştı. Hayır, artık kanı akmıyordu. Yarası da kurumuştu, tam üstündeki at sineği sanki yapışmış gibi duruyordu.

Kılıç falan gördüm mü? Hayır, efendim, hiç öyle bir şey yoktu. Yalnızca yanındaki sedir ağacının dibinde bir ip duruyordu. Ve evet, evet, ipten başka bir de tarak vardı. Cesedin yakınında olan iki şey sadece ip ve taraktı, hepsi bu. Fakat

otlar ve yerdeki bambu yaprakları epeyce üstüne basılmış gibiydi: Muhakkak ki o adamı öldürmeden önce muazzam bir kavga olmuştu. Nasıl, efendim, bir at mı? Hayır, atlar oralara girmez hiç. Orası ile yolun arasında sadece çalılıklar vardır.

YARGICIN SORGUYA ÇEKTİĞİ GEZGİN KEŞİŞİN İFADESİ

O adama dün rastladığıma eminim. Dün, öğlen civarıydı yaklaşık olarak. Sekiyama'dan Yamaşına'ya giden yolda. O adam atın üstündeki bir kadınla birlikte Sekiyama tarafına doğru yürüyordu. Kadın yuvarlak hasır şapkasına takılı peçe kumaşını aşağıya doğru saldığı için yüzünü göremedim, sadece mora çalan kimonosunu gördüm. Atın rengi koyu kestaneydi, yelesi gibiydi. Büyük müydü? Diğer atlardan biraz daha büyüktü en fazla ama sonuçta ben bir rahibim, atlar hakkında çok şey bilmiyorum. Adam? Hayır, efendim, uzun bir kılıç ve ok ile yay taşıyordu. Siyah cilalı sadağında yirmi kadar oku vardı, bunu hâlâ çok iyi hatırlıyorum. Öyle bir adamın başına bunların geleceğini aklımdan hayalimden bile geçiremezdim ama gerçekten de insanın ömrü bir çiğ tanesi ya da anlık bir şimşek kadar kısa. Ah, ah diyecek bir şey bulmak zor, çok yazık çok.

YARGICIN SORGUYA ÇEKTİĞİ JANDARMANIN İFADESİ

Yakaladığım adam mı, sayın yargıç? Onun kesinlikle ünlü haydut Tacomaru olduğundan eminim. Doğru, ben onu yakaladığımda, atından düşmüştü. Avataguçi Köprüsü'nün üstünde ah ah diye inliyordu. Saat mi, efendim? Dün gece saat

sekiz dokuz sıralarındaydı. Geçen sefer elimden kaçırdığımda da yine aynı mavi suikan denen kimonosu vardı üstünde ve uzun kılıcını takmıştı. Görebildiğiniz gibi şimdi ok ve yayları da var. Öyle mi efendim? O ölen adamın da mı varmış ok ve yayları? Yani o zaman katil Tacomaru'dan başkası olamaz. Deriye sarılmış bir yay, cilalı sadak, şahin tüyünden on yedi ok, bunların hepsi o adama ait olan şeyler olmalı. Evet, at da söylediğiniz gibi yelesi ve kırmızıya çalan kestane rengindeydi. Aptal bir hayvandı ama o eşkıyayı sırtından atarak hak ettiğini vermiş ona. At taş merdivenin az ilerisinde, yuları yere sürtünürken, yol kenarındaki yeşil başakları yiyordu.

Bu Tacomaru denen herif şehirde dolaşan eşkıyaların içinde en kadın düşkün olanıdır. Geçen yıl sonbaharda Toribe Tapınağı'ndaki insanlar Binzuru¹ heykelinin arka tarafındaki dağda, tapınağı ziyarete gelmiş bir kadın ile bir kız çocuğu ölü bulduğunda, bu herifin işidir demişlerdi. Eğer bu adamı Tacomaru öldürdüyse yelesi ata binmiş olan kadına nerede ne yaptı bilinmez. Burnumu sokmuş gibi olmak istemem, efendim, kendisini bu konuda da sorgulamalısınız bence.

YARGICIN SORGUYA ÇEKTİĞİ YAŞLI KADININ İFADESİ

Evet, efendim, o ceset kızımın gelin gittiği adamındır. Fakat Kyotolu değildir. Vakasa'nın il idaresine hizmet eden bir samuraydı. Adı Kanazava-no Takehiro'ydu, yirmi altı yaşındaydı. Hayır, efendim, iyi karakterli biriydi, bu yüzden de birinin nefretini kazanacağını sanmıyorum.

1 Buda'nın öğrencilerinden biri. -çn